

बैठक नं. २८८(३)४८

मिति २०८०।०६।०५

निर्णय

१. सूचनामा सर्वव्यापी पहुँच सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय दिवस, (Sept 28) UNESCO ले यस वर्ष २०२२ का लागि घोषणा गरेको विषय वस्तुमा आधारित रहेर “अनलाइन स्पेस र सूचनाको हक अवसर र चुनौती” विषयक राष्ट्रिय गोष्ठी आयोजना गर्ने । उक्त कार्यक्रम आयोजना गर्न डिजिटल राइट्स नेपालबाट प्राप्त सहकार्य गर्ने प्रस्ताव उपर छलफल हुँदा गोष्ठीको विषय वस्तु र संस्थाको अनुभव तथा सूचनाको हकसँग रहेको सम्बन्धलाई ध्यानमा राखी सहकार्य गर्ने निर्णय भयो । उक्त गोष्ठीमा डिजिटल राइट्स नेपालका कार्यकारी निर्देशक श्री सन्तोष सिग्देलले कार्यपत्र पेश गर्ने र उक्त कार्यपत्र उपर ३ जना टिप्पणीकर्ताहरू आयोगका आयुक्त रत्न प्रसाद मैनाली, सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालयका सहसचिव अनिल कुमार दत्त र सञ्चारिक समूहका अध्यक्ष श्री विमला तुम्खेवाले टिप्पणी गर्ने ।

२. भद्रपुर नगरपालिकाबाट च. नं. २७१ मिति २०८०।०४।३१ को पत्र पठाई सूचना मागकर्ता लक्ष्मण बस्नेतले नगरपालिका समक्ष सूचना माग गर्दा प्राप्त नभई आयोगमा पुनरावेदन गरेको र माग भएको सूचना सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३ को उपदफा (३) को खण्ड (क) अनुसार दिन मिल्ने नमिल्ने स्पष्ट गराई पाऊँ भनी राय माग भएको । आयोगमा परेको पुनरावेदन नं. १२८ को मिसिलको अध्ययन गर्दा सूचना मागकर्ताले नगरपालिकाका सूचना अधिकारी समक्ष माग गरेको सूचना देहाय बमोजम रहेको देखिन्छ :

१. कोल्ड स्टोर निर्माणमा भारतीय राजदूतावासबाट के कस्तो अनुदान प्राप्त भएको हो ? सोको फेहरिस्त विवरण ।

२. भद्रपुर नगरपालिकाले के कति रकम भुक्तानी गरेको हो ?

३. कोल्ड स्टोर निर्माण भएको जग्गा कसको नाममा छ ? सोको पुर्जाको प्रमाणित प्रतिलिपि ।

उल्लेखित सूचना उपलब्ध गराउँदा सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३ को उपदफा (३) को खण्ड (क) आकर्षित हुने अवस्था देखिँदैन । तसर्थ, यसरी माग भएको सूचना उपलब्ध गराउन बाधा पर्नु पर्ने देखिँदैन । माग भएको सूचना उपलब्ध गराई सकेको भए थप केही गरिरहनु परेन, उपलब्ध गराउन बाँकी भएमा सूचना उपलब्ध गराउन बाधा पर्ने अवस्था नदेखिने ।

३. नेपालको संविधानको धारा २७ मा प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सूचना माग्ने र पाउने हक हुनेछ, उल्लेख गरी नेपाली नागरिकलाई सार्वजनिक निकायमा रहेका आफ्नो र सार्वजनिक सरोकारको सूचना माग्ने र पाउने अधिकार प्रदान गरेको छ । सोही व्यवस्थालाई कार्यन्वयन गर्न सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ३ को उपदफा (१) मा प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई यस ऐनको अधीनमा रही सूचनाको हक हुनेछ, र उपदफा (२) मा प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई सार्वजनिक निकायमा रहेको सूचनामा पहुँच हुनेछ, व्यवस्था गरको छ । त्यसै गरी सोही ऐनको दफा २ को खण्ड (क) मा संविधान अन्तर्गतका निकाय, ऐनद्वारा स्थापित निकाय, नेपाल सरकारद्वारा गठित निकाय, प्रदेश सरकारका कार्यालय वा प्रदेश सरकारद्वारा गठित निकाय, स्थानीय तह वा त्यसका कार्यालयहरू, कानूनद्वारा स्थापित

सार्वजनिक सेवाप्रदायक सङ्गठित संस्था वा प्रतिष्ठान, प्रचलित कानूनबमोजिम दर्ता भएका राजनैतिक दल तथा सङ्गठन, नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको वा अनुदानमा सञ्चालित वा नेपाल सरकारको अनुदान प्राप्त सङ्गठित संस्था, नेपाल सरकार वा कानूनद्वारा स्थापित निकायले कुनै सम्झौता गरी गठन गरेको सङ्गठित संस्था, प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा नेपाल सरकार वा विदेशी राष्ट्र वा अन्तरराष्ट्रिय संघ/संस्थाबाट रकम प्राप्त गरेर सञ्चालन भएका गैरसरकारी संघ/संस्थाहरू, प्रदेश सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको वा अनुदानमा सञ्चालित वा प्रदेश सरकारको अनुदान प्राप्त संगठित संस्था, प्रदेश सरकार वा कानूनद्वारा स्थापित निकायले कुनै सम्झौता गरी गठन गरेको संगठित संस्था, प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा प्रदेश सरकारबाट रकम प्राप्त गरेर सञ्चालन भएका गैरसरकारी संघ र संस्थाहरू, नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सार्वजनिक निकाय भनी तोकेका अन्य निकाय वा संस्थाहरूलाई सार्वजनिक निकायका रूपमा परिभाषित गरेको छ । सार्वजनिक निकायको परिभाषामा रहेको व्यापकता र विषयवस्तुको कार्यान्वयन गर्नु पर्ने दायित्व सार्वजनिक निकायको रहेको हुँदा त्यस्ता सार्वजनिक निकायमा रहने पदाधिकारी, कार्यालय प्रमुख तथा सूचना अधिकारी र अन्य कर्मचारीलाई समेत सूचनाको हकका बारेमा र अपनाउनु पर्ने कार्यविधिका बारेमा जानकारी हुन आवश्यक हुन्छ । राष्ट्रिय सूचना आयोगले समय समयमा सिमित जनशक्ति र बजेटको सदुपयोग गरी अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गरिरहेको नै छ । तर यसबाट मात्र पर्याप्त हुने अवस्था छैन र संभव पनि हुँदैन ।

सार्वजनिक निकायका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि विभिन्न प्रकारका तालिम, प्रशिक्षण, अभिमुखीकरण, गोष्ठी, छलफल, कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न विभिन्न संस्थाहरू सक्रिय रहेका छन् । ती संस्थाहरूले विभिन्न पाठ्यक्रम बनाई कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको पाइन्छ । यस आयोगबाट यस भन्दा अगाडि पनि विभिन्न तालिम प्रशिक्षण चलाउने संस्थाहरूलाई त्यस्तो पाठ्यक्रममा अनिवार्य रूपमा सूचनाको हकको विषयलाई समावेश गर्न गराउन अनुरोध भए अनुरूप कतिपय संस्थाहरूले यस्तो कार्यलाई प्राथमिकता दिइरहेको पाइन्छ । यसका लागि त्यस्ता संस्थाहरू प्रति आयोग आभार व्यक्त गर्दछ । तर यसै बीचमा यस्तै प्रकारका कार्यका लागि नयाँ नयाँ संस्थाहरू पनि स्थापना भई रहेको र संघीयताको कार्यान्वयन क्रममा नयाँ संस्थाहरू खडा हुनु स्वभाविक नै मान्नु पर्ने हुन्छ ।

विश्वको १२६ भन्दा बढी राष्ट्रमा सूचनाको हकसम्बन्धी कानून बनाई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । संयुक्त राष्ट्र संघले सूचनाको हकको महत्वलाई ध्यानमा राखी सेप्टेम्बर २८ लाई सूचनामा सर्वव्यापी पहुँच सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय दिवसका रूपमा मनाउने निर्णय गरे अनुरूप यस दिनलाई प्रत्येक वर्ष मनाउने गरिएको छ । साथै दिगो विकास लक्ष्यको सूचकांक १६.१०.२ मा सूचनामा पहुँच सम्बन्धी व्यवस्था राखिएको छ । संयुक्त राष्ट्र संघीय मानव अधिकार समिति तथा Transparency International का प्रतिवेदनहरूमा सूचनाको हकलाई मानव अधिकारका रूपमा स्वीकार गरिएको छ ।

उल्लेखित कारणहरूले गर्दा पनि लोकतान्त्रिक पद्धतिमा सूचनाको हकको महत्व र सार्वजनिक निकायहरूका क्रियाकलापहरूमा सर्वसाधारण नागरिकहरूको सहभागिता बढाई सुशासन कायम गर्न आवश्यक भएको सन्दर्भलाई ध्यानमा राखी देहायका संस्थाहरूलाई सूचनाको हकसम्बन्धी विषयलाई पाठ्यक्रममा समावेश गरी त्यस्ता संस्थाबाट सञ्चालन हुने तालिम, प्रशिक्षण, गोष्ठी, अभिमुखीकरण वा त्यस्तै प्रकारका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने व्यवस्था हुन लेखी पठाउने । साथै

त्यस्तो कार्यक्रममा प्रशिक्षकहरूको आवश्यकता भएमा आयोगबाट आवश्यक सहयोग र समन्वय हुने जानकारी गराउने ।

देहाय

क.	नाम र ठेगाना	क.	नाम र ठेगाना
१	नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान जावलाखेल, ललितपुर ।	१७	एपीएफ कमाण्ड एण्ड स्टाफ कलेज सशस्त्र प्रहरी वल, नेपाल प्रधान कार्यालय सानो गौचर काठमाडौं ।
२	महिला विकास प्रशिक्षण केन्द्र जावलाखेल, ललितपुर ।	१८	पशु सेवा तालिम तथा प्रसार निर्देशनालय हरिहर भवन, ललितपुर ।
३	नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रतिष्ठान, रविभवन, काठमाडौं ।	१९	शिक्षा तालिम केन्द्र वागमती प्रदेश, धुलिखेल काभ्रे ।
४	हुलाक प्रशिक्षण केन्द्र ववरमहल , काठमाडौं ।	२०	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तालिम केन्द्र भण्डारा, चितवन ।
५	सैनिक कमाण्ड तथा स्टाफ कलेज शिवपुरी, काठमाडौं ।	२१	लघु घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन केन्द्र त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं ।
६	परराष्ट्र मामिला अध्ययन प्रतिष्ठान कान्तिपथ, काठमाडौं	२२	नागरिक उड्डयन प्रशिक्षण प्रतिष्ठान सानोठिमी, भक्तपुर ।
७	भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र धुलीखेल, काभ्रे ।	२३	सहकारी प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र नयाँवानेश्वर, काठमाडौं ।
८	राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र टेकु, काठमाडौं ।	२४	सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन तालिम केन्द्र हरिहर भवन, ललितपुर ।
९	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र सानोठिमी, भक्तपुर ।	२५	कृषि सूचना तथा प्रशिक्षण केन्द्र हरिहर भवन, ललितपुर ।
१०	वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र ववरमहल , काठमाडौं ।	२६	व्यवसायिक तथा सिप विकास तालिम प्रतिष्ठान भैसेपाटी, ललितपुर ।
११	राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण प्रतिष्ठान महाराजगञ्ज, काठमाडौं ।	२७	न्याय सेवा तालिम केन्द्र ववरमहल , काठमाडौं ।
१२	स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान जावलाखेल, ललितपुर ।	२८	नेपाल धितो पत्र बोर्ड नेपाल
१३	नेपाल वीमा समिति रामशाहपथ, काठमाडौं	२९	शिक्षा तालिम केन्द्र वागमती प्रदेश, धुलिखेल काभ्रे
१४	नेपाल राष्ट्र बैंक वालुवाटार, काठमाडौं	३०	कृषि विकास बैंक रामशाहपथ, काठमाडौं
१५	नेपाली सेना, भद्रकाली	३१	नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, थापाथली
१६	प्रदेश सुशासन केन्द्र, सातै प्रदेश	३२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, रामशाहपथ

४. हालै सरकारले व्यवस्थापिका संसदमा पेश गरेको विद्यालय शिक्षा विधेयक, २०८० को अध्ययन गरी सूचनाको हकसम्बन्धी कानूनसँग बाझिने वा पारदर्शिता वा सुशासनमा असर पर्ने कुनै विषय भए अर्को बैठकमा पेश गर्ने ।

५. विविध

क. पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले कक्षा ८ को पाठ्यक्रममा सूचनाको हकसम्बन्धी विषय समावेश गरेकोमा समावेश भएको विषयलाई अझ स्पष्ट र प्रभावकारी बनाउन सूचनाको हक शीर्षक नै राख्ने व्यवस्था हुन तथा आयोगको ठेगाना परिवर्तन भएकोले ठेगाना सच्याउने व्यवस्था हुन पाठ्यक्रम विकास केन्द्रलाई अनुरोध गर्ने ।

ख. इलाम जिल्लाको १० वटै स्थानीय तहमा सूचनाको हकसम्बन्धी ऐनको दफा ५ को उपदफा (४) बमोजिम ३/३ महिनामा अद्यावधिक गरी प्रकाशन गर्नु पर्ने दफा ५(३) बमोजिमको सूचना प्रकाशन नगरेको जानकारीमा आएको हुँदा सो सम्बन्धमा आयोगबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई सोको कार्यान्वयनको लागि निर्देशन गर्ने ।

ग. आयोगमा सरुवा भई आउनु भएका सचिव श्री होम प्रसाद लुइटेलाई स्वागत गर्ने ।